

U drugom su primjeru slabije zastupljeni sufiksi, ali se to može popraviti tako da se iz teksta odabere samo dio riječi, a ostale se dodaju sustavno. U ovom je poslu važan ispravak. Nastavnik treba da označi pogreške, a učenik sam da pronade zašto je pogriješio, tj. koje je pravilo zanemario (zaboravio).

Put je što sam ga izložio najekonomičniji jer traži najmanje energije za sigurno savladavanje tog elementa naše pismenosti. Kad bi čovjek to znao, ne bi više morao posezati za priručnicima. Ne mislim time reći da su priručnici nepotrebni, naprotiv, treba ih uvijek preporučivati svakome tko nije siguran, ali poznavanje tih pravila uštedjelo bi mnogo energije koju traži često posezanje (jedno pravilo mjesto tisuću ili više tisuća posezanja). Učenik bi tako stekao veću sigurnost, pogotvu što priručnika nema uvijek uza se, a često se u njemu i ne nalazi riječ koju traži, nema npr. mnogih oblika, novijih izvedenica i sl. Ovako može znati kako će biti i u velikoj većini nepoznatih riječi, pa čak i u izmišljenima, npr. *toparcic* može biti samo *toparcić*.

Očito je dakle da bi ovakvom obradom, kad bi nastavnik dao sve potrebne obavijesti o svakoj riječi za koju je to potrebno, korist bila znatno veća nego što je samo pravilna upotreba glasova *č* i *ć*. Učenik bi proširio svoje poznavanje tvorbe riječi, etimologije, rječničkog blaga, pravopisnih područja, a upoznao bi i druge jezične pojave i zakonitosti, ukratko, bolje bi upoznao svoj jezik i uspješnije se njime služio.

OSVRTI

DOPUNE PRAVILIMA O PISANJU SUGLASNIKA J

Artikulacija suglasnika *j* uvjetovana je susjedstvom nekih suglasnika, a naročito je labilna ako se ovaj suglasnik nađe uz smoglasnik *i*. Teškoća je u pisanju ovog suglasnika zapravo okolnost što se suglasnik *j* u određenom međusamoglasničkom položaju u velikog broja riječi piše, dok se opet u nekih ne piše.

U Pravopisu hs. j. (školsko izdanje MH), u čl. 49. stoji da se taj suglasnik ne piše u dva slučaja:

1. između dvaju samoglasnika od kojih je drugi *i*: položaj ovog suglasnika mogao bi se predstaviti na ovaj način:

a, e, u, o + \emptyset + i

2. između *i* na prvom i *o* na drugom mjestu,

i + \emptyset + o.

Ističemo odmah nedovoljnost i netačnost formulacije pod t. 1. Primjera u kojima se ovaj suglasnik ne piše ako se nađe u položaju kako je to predstavljeno pod t. 1, imamo više: kokain, geoid, alkaloid, android, altruist, arhaičan, olein i sl.

Svakako se ovaj suglasnik neće pisati u istom međusamoglasničkom položaju, ako je taj položaj nastao zbog tvorbe složenica: mimoići, istoimen i sl.

U čl. 50. Pravopisa naglašeno je da će se suglasnik *j* pisati i kad se nađe u položaju kao pod t. 1, ako se nalazi na kraju osnove, a ispred nastavaka za oblik ili za tvorbu riječi.

Međutim, nailazimo na jedan broj riječi u kojima se suglasnik *j* neće pisati, iako se nalazi na kraju osnove, a ispred nastavaka za oblik ili za tvorbu riječi. Zadržat ćemo

se najprije na primjerima gdje se suglasnik *j* čuva ako se nalazi na kraju osnove, a ispred nastavaka.

1. Suglasnik *j* piše se u korjenitih glagola, izvedenih od imenica, brojeva i prisvojnih zamjenica čija se osnova svršava na taj suglasnik, sufiksa *-i-* i nastavka za oblik *-ti*:

kroj-i-ti, gnoj-i-ti, broj-i-ti, doj-i-ti, taj-i-ti, gaj-i-ti.

Suglasnik *j* čuvaju i glagoli (složeni) nastali od prefiksa i glagola čija je tvorba već opisana:

u-dvoj-i-ti, u-svoj-i-ti, u-troj-i-ti i sl.

Razunaj se da će ovaj suglasnik pisati i u imenicama koje su izvedene od osnove ovakvih glagola:

gnoji-dba, gnoji-šte, gojil-ište, doji-lja, odgajiv-ač i sl.

2. Suglasnik *j* više se i u glagola izvedenih od imenica s osnovom na *j* i nastavka *-isati*:

belaj-isati (belajišem), kalaj-isati (kalajšem, klajisau) i sl.

Ako je glagol izveden od riječi čija se osnova završava na samoglasnik *i* i nastavka *-isati*, suglasnik *j* neće se pisati: intervju-isati i sl.

3. Suglasnik *j* piše se i u imenica koje su izvedene od korjenite riječi čija se osnova svršava na ovaj suglasnik i deminutivnog nastavka *-ić*:

gaj-ić, roj-ić.

4. Suglasnik *j* piše se i u imenica izvedenih od imenica i zamjenica ako im se osnova svršava na ovaj suglasnik i nastavka *-ina*, *-injak* i *-ica*:

kraj-ina, svoj-ina, jaj-injak, izdaj(a)-ica, peraj(a)-ica.

5. I u brojnim imenicama, izvedenim od zbirnih brojeva, čuva se ovaj suglasnik:

dvoj(e)-ica, troj(e)-ica, oboj(e)-ica.

6. Ispred nastavka za oblik suglasnik *j* ostaje uvijek u zamjenicama, ako im se osnova svršava na ovaj suglasnik:

sa svojim, od mojih, s kojim i sl.

7. I u pridjeva koji se izvode od riječi čija se osnovica svršava na *j*, ovaj suglasnik se čuva: jaj-inji, proj(a)-in i sl.

Međutim, ako se ovakvi pridjevi izvode od riječi stranog porijekla, suglasnik se *j* gubi:

parano(ja)-ičan, onomatope(ja)-ičan.

Suglasnik *j* gubi se i u imenicama, izvedenih od riječi stranog porijekla:

heroj-izam > heroizam, parano(ja)-ik.

Što se tiče položaja suglasnika *j* kada se nade u međusamoglasničkoj sredini: *i + j + + o*, treba obratiti pažnju na slučajeve kad se ovaj suglasnik piše.

1. Ako se osnova riječi svršava na ovaj suglasnik, a nastavak za oblik počinje samoglasnikom *o*: ovaj suglasnik će se pisati: zmij(a)-om, Ilij(a)-om i sl.

2. Ovaj suglasnik će se pisati i u složenicama sa spojnim vokalom *o*:

zmij-o-glav, vij-o-glav, zmij-o-lik i sl.

3. Međutim, u pridjeva izvedenih od stranih imenica čija se osnova svršava na ovaj suglasnik i nastavka za tvorbu riječi, suglasnik se *j* ne piše:

nacija – nacionalan, emocija – emocionalan, organizacija – organizacioni i sl.

4. Treba naglasiti da ima dosta riječi u kojih se suglasnik *j* piše premda se nalazi između *i* i *o*:

galijot, fijorin, pijor, vijoriti (ovaj glagol nastao je vjerojatno od imenice vihor) i sl.

Vidjeli smo, dakle, da ima dosta teškoća koje su u vezi s pisanjem ovog suglasnika. Zato je u pravopisu potrebno ta pravila potpunije izložiti.

Fadil Bukić

VIJESTI

POZIV NA SAVJETOVANJE I GODIŠNJU SKUPŠTINU

Hrvatsko filološko društvo slavi ove godine petnaestogodišnjicu svoga postojanja. U nastojanju da tom jubileju dade dostojnu pažnju Upravni odbor HFD odlučio je da se uz ovogodišnju skupštinu održi i savjetovanje o problemima jezika i književnosti. Na savjetovanju će dr Ivo Frangeš održati predavanje Povijest književnosti danas (teoretska i praktična pitanja), dr Radoslav Katičić: Savremena lingvistička terminologija, dr Dragutin Rosandić: Savremeni problemi u metodici nastave hs. jezika i književnosti, a prof. Zlatko Muhvić: Mjesto književnosti u nastavi stranih jezika. Savjetovanje i godišnja skupština održat će se 2. i 3. travnja, savjetovanje u subotu poslije podne i u nedjelju prije podne, a godišnja skupština u nedjelju prije podne. Pozivaju se svi zainteresirani da dođu u što većem broju kako bi ovaj pothvat HFD bio dostojan jubilarne značenja.